

Postzegels fluisteren, een briefkaart vertelt

Op een verenigingsavond kreeg ik door een medeverzamelaar de afgebeelde briefkaart toegestopt. Hij leek interessant genoeg om hem eens goed te bekijken, dus als een Sherlock Holmes ging ik aan de slag. Wat heeft deze enigszins verfrommelde kaart, met een wilde verzameling stempels, een postzegel midden op de kaart geplakt en een doorgehaald adres, ons te vertellen?

Het eerst wat opvalt zijn de gedrukte teksten: 'BRIEF KAART', 'ORANJE - VRIJSTAAT'. Dat lijkt wel Nederlands! En inderdaad: deze briefkaart stamt uit de Boerenrepubliek Oranje Vrijstaat in Zuidelijk Afrika; de inwoners hebben hun oorspronkelijke Nederlandse afkomst niet verloochend.

Maar waarom is de postzegel midden op de kaart geplakt, en niet zoals gebruikelijk in de rechterbovenhoek? En wat betekenen de waarde-aanduiding '1½ d.' (= 1½ pence) en het wapen die eroverheen zijn gedrukt? Hier is wat achtergrondinformatie nodig.

De kaart

De briefkaarten van Oranje Vrijstaat werden gewoonlijk gedrukt bij de befaamde drukker De La Rue te Londen. Maar Londen was ver weg en de levering van nieuwe briefkaarten kostte, zeker in de periode 1890-1900, veel tijd. Werden er meer kaarten gebruikt dan verwacht, of werd de opdracht voor een herdruk te laat gegeven, dan waren er in Oranje Vrijstaat geen briefkaarten meer verkrijgbaar.

Als noodoplossing werden er dan briefkaarten besteld bij een plaatselijke drukker, de firma C. Borckenhage & Co te Bloemfontein, de hoofdstad van Oranje Vrijstaat. Maar deze drukker kon geen zegelbeelden op de kaarten aanbrengen. Karton met een formaat van 194 x 77 mm werd daarom voorzien van een blauwe postzegel van drie pence. Daarna werden de teksten, het wapen en de waarde-aanduiding eroverheen gedrukt. Hiermee zijn deze briefkaarten postwaardestukken geworden. De opgeplakte postzegel dient alleen als officieel waarmerk.

Deze noodmaatregel werd een aantal keren toegepast. Er zijn in de periode 1892-1900 zeven verschillende drukken geweest. Er zijn dus nogal wat verschillen/varianties in de drukken te vinden. Dit tot groot genoegen van filatelisten!

Met behulp van de literatuur is uit te zoeken dat de hier getoonde briefkaart afkomstig is van een van de eerste drukken van de 1½ d briefkaarten, waarvan de gebruiksperiode tussen september en december 1892 ligt.

De reis

Genoeg over de kaart en de zegel, door naar het opvallende aantal stempels. Het duidelijkste stempel staat rechts van de zegel in het woordje KAART: Bloemfontein 23 april 1894. Dat was het beginpunt van de reis van deze kaart (trouwens wel een erg laat gebruik van dit type kaart).

Het volgende stempel staat net rechts ervan: Cape Town (= Kaapstad), 25 april 1894. Overbrugging van de grote afstand tussen Bloemfontein en Kaapstad in twee dagen was al goed mogelijk in die tijd, door de goede spoorverbindingen.

Het derde stempel ligt iets linksonder de voorgaande twee: de plaatsnaam London is te ontwaren, de datum helaas niet. De gebruikelijke postroute van Zuidelijk Afrika naar Europa ver-

liep via Londen. Post voor het vasteland van Europa werd verder vervoerd via trein, boot en weer trein.

Het volgende stempel staat links van de zegel: Republica di San Marino, 14 mei 1894. San Marino was de oorspronkelijke bestemming van de briefkaart, maar de tekst 'San Marino, Italy' is doorgehaald. In een andere handschrift is in blauwe inkt de nieuwe bestemming aangegeven: Cetnye, de hoofdstad van Montenegro (hier geschreven als 'Cetinge'). Pal onder de postzegel is een deel van een stempel te zien met tekst: CATTARO. Cattaro (Kotor) is de havenplaats van Montenegro.

De geadresseerde

Waarom schreef iemand in 1894 vanuit de binnenlanden van Afrika naar een persoon in San Marino, toch geen wereldstad? En hoezo bleek deze persoon verhuisd naar Montenegro, ook niet een van de eerste streken die bij je opkomen om naar toe te gaan? De oplossing is te vinden in de naam van de geadresseerde: Otto Bickel. Over de man is een paar jaar geleden een fraaie verhaal verschenen in het Duitse bondsblad 'philatelie' (1).

Otto Bickel werd op 4 november 1862 geboren in Eppingen (Baden). In 1891 vestigde hij zich als 29-jarige in San Marino als postzegelhandelaar. Bickel

pakte zijn zaken voortvarend aan en maakte veel reclame voor de zegels van San Marino. Door de gestegen vraag was het postkantoor snel door zijn voorraad aan gangbare zegels heen. Daarom werden de postzegels in minder courante waarden van opdrukken voorzien met de vereiste waarden.

Bickel (en een paar anderen) zagen hier de financiële potentie van in. Binnen de kortste keren waren deze overdrukzegels ook uitverkocht. Weer werden andere zegels overdrukt. Het kat-en-muisspel herhaalde zich zo'n drie keer, tot San Marino een volledig nieuwe serie zegels uitgaf.

Op een postzegel die in 1997 werd uitgebracht ter gelegenheid van 120 jaar postzegels in San Marino, blijkt dat men hem daar niet vergeten is.

Van San Marino naar Montenegro

Waar kon Otto Bickel zijn succes vervolgen? Met een blik op de landkaart van Europa en een blik in een postze-

gelcatalogus werd snel een oplossing gevonden: Montenegro! De postzegels van dat land werden door de Oostenrijkse staatdrukkerij gedrukt, dus daar was niets te ritselen. Maar de postwaardestukken werden wel in Montenegro zelf gedrukt.

Er doken briefkaarten op die gedrukt waren op de verkeerde kleur karton. Maar er bleken ook postzegels overdrukt te zijn: de emissie '400 jaar drukkunst in Montenegro'. Al deze aparte stukken werden aangeboden door mevrouw Leonie B. Berger, de echtgenote van Otto Bickel! De zaken liepen voor de Bickels goed tot september 1895. Daarna zijn zij verhuisd naar München. Ze bleven in de postze-

handel bezig, onder meer met de fabricage van privé-postwaardestukken van Beieren. Mevrouw Bickel overleed in 1938. Otto Bickel overleed op 84-jarige leeftijd in 1946.

De correspondentie

Afgezien van de filatelistische rariteiten die door of voor Bickel gemaakt zijn, hebben hij en zijn vrouw door hun handelsgeest verzamelaars over de hele wereld blij gemaakt met reguliere postzegels en postwaardestukken. Er is veel correspondentie van en aan Bickel bewaard gebleven. De briefkaart aan het begin van dit artikel is er een voorbeeld van.

De achterzijde van de kaart is voor ons moeilijk te lezen vanwege het ouderwetse Duitse handschrift (Sütterlinschrift), maar omgezet in moderne letters staat er het volgende:

Herrn Otto Bickel, San Marino

*Pretoria 16 Apr. 94
Karte nr. 3*

*Beziehe mich auf die
beiden noch vorgefundenen
karten und bitte
um gütige empfangs-
bestätigung.*

*Hochachtend
E. Ehvert
Pretoria, Box 110
South-Afrika Republik*

Nu is de hele briefkaart verklaard. Een verzamelaar uit Bloemfontein, die gebruik maakte van een postbus in Pretoria, schreef in 1894 aan postzegelhandelaar Otto Bickel in San Marino. Bickel was inmiddels verhuisd naar Montenegro, zodat de briefkaart hem nagestuurd is.

Dank aan Irma Verkleij voor de kaart en aan Werner Driever voor de ontcijfering.

Johan Diesveld

(1) philatelie nrs. 349 (juli 2006) en 350 (aug. 2006).

